

Yeni Özgür Politika

Ödüllerim direnen kadınlara

- Elliye geçtim ve ancak anlıyorum ki benim yazgımı da coğrafyamızın bitmez tükenmez kadın nefreti belirlemiş. Nereden başlasam?

EYLEM KAHRAMAN

Aslı Erdoğan, kendine özgü kalemıyla birçok ülkede edebiyat ödülleriyle onore edilirken, kendi ülkesinde çok çirkin saldırılara uğradı. Bu saldırıları her defasında kendini aşan edebi eserlerle yanıtlayan yazarın son kitabı “Taş Bina ve Diğerleri”, kısa bir zaman önce Aryen Yayınları'ndan “Avahiya Kevirî û Ên Din” adıyla çıktı. Kitabı Kürtçeye tutsak şair Erd. Agron çevirdi.

Aslı Erdoğan, edebiyat dünyasında kadın olmanın zorluklarını, Kürtçeye çevrilen son kitabını ve hakkında hiç konuşmadığı bir dönemini gazetemize anlattı.

Frankofon Kadın Yazarlar Parlamentosu geçtiğimiz günlerde dayanışma amacıyla size onur üyeliği vermeyi kararlaştırdı. Bu haberi hangi duygularla karşıladınız? Aldığınız ödüller dışında, son yaşadıklarınız konusunda edebiyat dünyasının sizi yeterince desteklediğini düşünüyor musunuz?

Kadın dayanışmasının yaşamsal önemini cezaevinde öğrendim. Bir varoluş mücadelesindekiler için dayanışma soyut bir kavram olarak kalamaz. Biz kadın edebiyatçılar da, dünyanın her yerinde bir varoluş mücadelesi vermekteyiz.

Ödüllere elbet müteşekkirim ama ödüllere de, cezalara da mesafeli durmayı öğrendim. Bunlar sistemin bizi uysallaştırma araçlarıdır. Kitaplarıma kendi ülkemde o denli hoyratça davranıldı ki, ödüllerde biraz teselli arıyorum. Bütün ödülleri, direnen kadınlara, cezaevindeki kadınlara adayarak zorlu bir temsilciliği üstleniyorum.

Kendi ülkemde edebiyat çevrelerinden beklentilerim o kadar azdı ki, doğrusu mahcup oldum. Ama yurt dışından, özellikle Fransa ve İsveç'ten gelen destek inanılmaz boyutlardaydı. Fransa'da her kitapçada bir Aslı Erdoğan gecesi düzenlenmiş, metinlerim Avignon'da sahnelenmiş... Bu ilginin kişisel hayatımdan kitaplarıma evrilmesi memnuniyet verici.

Yazarlık mesleği günümüzde dahi hâlâ erkeğin egemenliği altında. Bir erkek yazardan bahsedilirken asla 'erkek yazar' tanımı kullanılmıyor, fakat yazan bir kadınsa cinsiyeti özellikle vurgulanıyor. Bunu sebebi nedir sizce?

Erkeğin dilini konuşan bir dünyada, yazar da erkek olacaktır ister istemez... Tahakkümün şaşmaz kuralı dilsizleştirmek, suskun bir nesneye çevirmektir. Kadın yazar diye bir alt kategori yaratılmış ve yargılar biçilmiş: Kadınlar şairanedir ama şair olamazlar, dünyaları dar, duygusal, dantel gibi işlidir, soyutlamaya, felsefeye yatkın değildirler vs... Bir kadının 'ben' demesi, kendi hikayesinde var olmak istemesi bütün öfke tanrılarını uyandırıyor. Özellikle bizim coğrafyamızda...

Yazma eyleminde erkeklere sınırsız bir özgürlük tanınırken, kadınlar ailevi ve toplumsal sorumluluklar öne sürülerek mutlak bir biçimde engelleniyor. Edebiyat tarihine baktığımızda, yazın dünyasının da kadına hep zalimce davrandığını görüyoruz. Başarılı kadın yazarların eserleri ya 'biyografi' denerek küçümsenmiş veya 'şans' denilerek görmezden gelinmiş örneğin. Günümüzde durum ne? Siz bu tür sorun ve engellemeler yaşadınız mı?

Kadın-erkek ayrımcılığının insanlar arasındaki en köklü, en kalıcı ayrımcılık olduğuna inanıyorum, en az beş-on bin yıllık... Çağlar boyunca kadın sistematik biçimde sömürülen bir köleydi, okuma yazması yoktu, hayatı kayda geçmiyordu. Erkeğin kavramlarına, imgelerine sığıldığı kadar vardı. Onu olduğundan daha büyük gösteren bir aynaydı. Kadın yaratısı mitler, masallar, sözlü edebiyat büyük ölçüde kaybordu. Sapho ve Rönesans döneminin tek tük isminin dışında, kadınların anonimlikten çıkıp kendi metinlerinin altına imza atması hepi topu iki yüzyıl... 20'nci yüzyılın ilk çeyreğinde kadınlar üniversiteye kabul edilmiyordu. Bir 19'uncu yüzyıl kadının "Savaş ve Barış" gibi bir başyapıt yazacak birikim ve deneyime sahip olması olanaksız kılınmıştı. İnsana dair önemli temalar erkeğin tekeline bırakılmıştı. Hayatımda en övünç duyduğum cümleyi Ruth Klüger, Kırmızı Pelerinli Kent için yazdı: "Bugüne dek erkeklerin tekeline bırakılmış öz yıkımı kadın diliyle anlatan bir roman."

Bugün de asla adil olmayan bir terazide değerlendiriyor, yok sayılıyor, küçümseniyoruz. Virginia Woolf, Clarice Lispector, Jean Rhys, Tezer Özlü gibi kadri vaktinde bilinmemiş

kadınların hayatlarına bir bakın... Adım Aslı değil de Ali, daha da iyisi Albert olsaydı, kitaplarım çok farklı değerlendirilecekti, ama ismimi de, yazgımı da üstleniyorum.

Dünyaca tanınmış bir yazar ve insan hakları aktivisti olarak birçok ülkeden önemli edebiyat ödülleri aldınız, fakat kendi ülkenizde hak ettiğiniz değeri görmediğiniz gibi, her fırsatta karalandınız. Bu yetmedi, müebbetle yargılandınız, sürgün edildiniz. Bunların sizde açtığı yaralar da oldu elbette. Biraz bunlardan bahseder misiniz?

Elliye geçtim ve ancak anlıyorum ki benim yazgımı da coğrafyamızın bitmez tükenmez kadın nefreti belirlemiş. Nereden başlasam? Küçümseme ve yok sayma, zamanla dışlama ve aşağılamaya, sonunda lince ve yok etmeye dönüştü. Psikolojik ve ekonomik şiddet, yasal kılıf altında uygulanan şiddet, linç kampanyaları... Önce ahlaksız bir kadın, yalancı, nevrotik, sonra şizofren, terörist, vatan haini ilan edildim. Dört yıldır yargılanıyorum, kitaplarım otuz yıldır yok sayılıyor. "Kırmızı Pelerinli Kent" on beş dile çevrildi, uluslararası literatürde kitap üzerine yüzlerce yazı var. O kitap üzerinden Fransa'da geleceğe kalacak elli yazar arasına seçildim, Kafka ve Artaud ile kıyaslandım. Bir erkek yazar Kafka ile kıyaslanınca sağır sultan bile duyar. "Kırmızı Pelerinli Kent" üzerine Türkiye'de kaç yazı okudunuz?

Özellikle Radikal'deki köşe yazılarımdan ve kovuluşumdan sonra kapılar yüzüme kapandı. Öldürücü bir sessizlikle kuşatıldım. Hakkımda olduğu bangır bangır ilan edilen, kadın aşağılamasıyla dolu bir kitap manşetlere taşındı, toplu tecavüz için kitlelerin önüne atıldım. Kadın yazarlar bir kenara, entelijansiyamızın nasıl erkeklik bekçisi kesildiğini hatırlıyorum. O günlerde İzmir'de bir edebiyat etkinliğine davet edildim. Bana otellerde hiç boş yer olmadığını, sadece Basmane'de kalabileceğimi söylediler. Basmane'yi tanımadığım için bu aşağılamayı atlamışım, müthiş bir gece geçirdim. Aynı günlerde Norveç'te, MARG serisine, W.G. Sebald , H. Cixous gibi yazarlardan oluşan yirmi kişilik bir seriye seçildim. Çağdaşlarını okumayan, bir cümleye takılıp hınçla kaleme sarılan, iktidar dilini fazlasıyla seven bir entelijansiyamız var. Hem bu kadın, ne yazmış olabilir ki?

Ben kendi yolumda, tek başıma yürüdüm hep. Hiçbir camiaya, gruba, kliğe girmedim, son derece feodal bulduğum güç ilişkilerinden uzak durdum. Arkam yoktu, bir erkeğin himayesinde bile değildim. Beni yemeleri fazlasıyla kolaydı, ama sanırım midelerine oturdum.

İstanbul Sözleşmesi boğazlarına takılmış bir kılçık

Türkiye'deki gelişmeleri yakından takip ediyorsunuz. Şu anki durumu nasıl görüyorsunuz? Devletin İstanbul Sözleşmesi'ne dönük tutumu, kadın kurumlarına ve aktivistlere yönelik baskı ve saldırıları hakkında ne düşünüyorsunuz?

Devlet şiddetinin sınır tanımadığı bir dönemdeyiz. Yasal kılıf altında uygulanan zulüm ve zorbalık katman katman topluma yayılıyor ve kurbanlar arıyor. Kadınla erkeğin eşit olamayacağını ilan eden zihniyetin boğazına takılmış bir kılçık İstanbul Sözleşmesi...

Kadınlara, direnen, örgütlü direnen kadınlara diş biliyorlar... Bu eril söylemin arkasında çok derin bir kadın korkusu yatıyor aslında. Türkiye siyasi gerekçelerle en çok kadın hapseden

ülke. KADEM'den gelen tepkiyi önemli buluyorum, kadın dayanışması bir hayat memet meselesi. Kadın, kadının kurdu değil, geleceği olmalı.

Cezaevlerini yazmak mahpuslara borcum

- Cezaevini yazmak hem kendime hem de bütün mahpuslara borcum. Kürtçeye uygulanan yasaklar, bugün de süren baskılar, hepimizi bu dile borçlu kılıyor. Kendi dillerinde, kendi hikâyelerinde var olmak, herkes gibi Kürtlerin de hakkı.

Yaşadığınız cezaevi süreci hayatınızda bir dönüm noktasıydı. Bunu bir kitaba dönüştüreceğinizle ilgili bir düşünceniz olduğunu açıklamıştınız bir süre önce. Bunu hayata geçirebildiniz mi?

Çok acımasız bir hastalıkla boğuştuğum için son bir senedir sadece sağ kalmaya odaklanabildim. Sürgündeyim, yazı masamdan, kütüphanemden uzaktayım, kollarım kesildi sanki... En korkuncu, tek vatanım olan dilimden koparılmak... Cezaevini yazmak hem yazar Aslı'ya, hem parmaklıkların gerisinde bıraktığım, hâlâ orada duvarların arasında suskunca bekleyen mahpus Aslı'ya borcum... Hepsinden çok, bütün mahpuslara borcum... Gücüm var mı? Taş Bina'ya bir kez daha, bir sonsuz kez daha girecek gücüm kaldı mı, bilmiyorum.

Taş Bina ve Diğerleri adlı kitabınızın Kürtçe çevirisi kısa bir süre önce Aryen Yayınları'ndan çıktı. Kitabınızı Kürtçeye çevirme fikri nasıl oluştu?

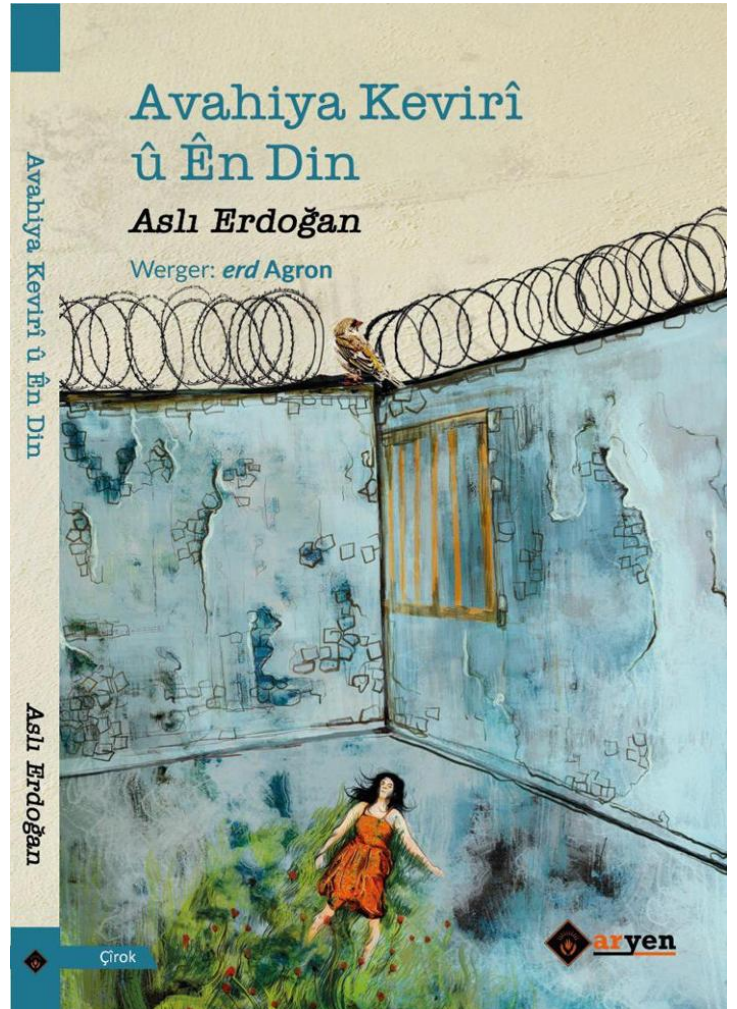
Yıllardır çok istiyordum. Farklı çevirmenler, farklı kitaplara el attılar ama olmadı bir türlü. Bir fırtına savurdu herkesi, siyasi baskı, ekonomik kriz, pandemi... Umudu kesmiştim. "Taş Bina"nın yazarı da cezaeviyle tanıştı, çevirmeni de uzun süredir cezaevinde...

Çevirmeniniz Erd. Agron mahpus bir şair aynı zamanda. Nasıl tanıştınız? Bu Kürtçeye çevrilen ilk kitabınız mı?

İlk kitabım. Erd. Agron ile tanışmadık, koşullar değişmedikçe yüz yüze tanışamayacağız maalesef. Ama o benim dilimi en iyi tanıyanlardan biri, bense ne yazık ki şiirlerini henüz okuyamadım.

Yayıncımız sayesinde oldu bu buluşma.

Kitabın gelirini, cezaevlerinde yazılan Kürtçe eserlerin basımı için yayınevine bıraktınız...

Kürtçeye uygulanan yasaklar, bugün de süren baskılar, hepimizi bu dile borçlu kılıyor. Kendi dillerinde, kendi hikâyelerinde var olmak herkes gibi Kürtlerin de hakkı.

Türkiye'de çok güçlü bir yeraltı edebiyatı, bir cezaevi edebiyatı olduğunu düşünüyorum. 2007 yılında F tiplerinde edebiyat atölyesi yapabiliyorduk, bugünse mahpusların ellerinden kitaplarını bile çekip alıyorlar. Benim yattığım dönemde kitap sayısı on ile sınırlandırılmıştı, şimdi beşe düşürülmüş, koğuşların gözü gibi baktıkları kitaplıklara el konulmuş. Bu koşullarda hâlâ yazmaya devam ediyorsa içeridekiler, biz dışarıdakilerin de kitapların okura ulaşması için elimizden geleni yapmamız gerekiyor.

Bu vesileyle cezaevindekilere, koğuş arkadaşlarıma selamlarımı yolluyorum. Nibel Genç, koğuş arkadaşımdı. Gazetenizde söyleşisini okudum, içim ısındı. Kitabını okumak için sabırsızlanıyorum, hislerim müthiş bir kitap olduğunu söylüyor.

Taş Bina ve Diğerleri, anlatım ve örgü tekniğiyle oldukça farklı bir kitap. Çok ince bir emeğin ürünü olan bu eserinizi hakkında okuyucularımızı biraz bilgilendirir misiniz?

“Taş Bina”, hapsedilme ve parçalanma üzerine, içinden çıkılamayan travmaların metaforu, ama aslında belleğin, benliğin ve bir bakıma hikâyenin de metaforu... Sel sularıyla, çamurla dolan bir bellek, anlatıcısı, yazarı da dahil hiçbir karakterinin var olmasına izin vermeyen bir hikâye, travmalarla sürekli yarılan benlik: Ölen ve sağ kalan, ele veren ve ele verilen...

Korkunç bir kahkaha, ıssız bir çılgılık... İnsanların arasına düşmüş bir melek ve onunla aynı yara izini taşıyan bir deli... Bu kitapta daha önce denemediğim bir anlatım tekniği kullandım. Anlatıcı-ben, içinden seslerin aktığı boş bir kabuk gibi... Kitabın karakterleri, yani sesleri de, aynı ezgiyi söylerken birbirini işitemeyen bir koronun üyeleri gibi. Başı sonu olmayan, döngüsel, hatta bir ağ gibi dokunmuş paramparça hikâyelerden, armoni ve kontrpuan esaslarıyla bir oda müziği gibi oluşturdum kitabı... Klasik hikâyeleştirme tekniklerinden, olay örgüsü, sınırları belirginleştikçe boyut kazanan, özdeşleşmeye imkân veren karakterlerden vb. uzak durdum. Okuru asıl zorlayan, sanırım işkence. İhanet, delilik, yarılma gibi duygusal yükü ağır temaların kapalı ve şiirsel bir dille ele alınması... Okuru duygusal bir girdabın, aslında bir boşluğun içine çekiyor ve trajedinin sunabileceği arınmadan, katarsisten bile mahrum bırakıyorum. Taş binada gördüğü, düşlediği her şey için yaşamıyla bir ödeme yapacağını hatırlatıyorum.

Yaralar sessiz ama ürkütücüdür

Bu kadar ağır ve edebi metinleri hangi ruh haliyle yazdınız, onca acıyı nasıl göğüslediniz?

Benim hayatımda da gerçek bir kayıp var ve sanırım bu kaybın acısını okur da hissediyor. Hiç anlatmadığım, anlatamadığım gerçekler var...

92-93 yıllarında İstanbul'da Afrikalı göçmenlerle yaşadım. Siyasi bir duruş ya da meraktan değil, âşık olmuştum sadece. Aralarına girdim, Bambara dilini öğrendim. O güne dek hayal bile edemeyeceğim bir şiddetle, en alttakine, parasız ve pasaportsuz olana uygulanan şiddetle ve

ırkçılıkla karşılaştım. Otuz yıl sonra anlıyorum ki, o korkunç 93 yılında, hayatımın en büyük aşkını yaşamış ve kaybetmişim. Bu kitabı 22 yıldır kayıp olan birine çok geç yakılmış bir ağıt gibi görebilirsiniz. Kitabı yazarken onu değil, yokluğunu buldum ve şimdi bile yaralarımın bunca derin ve suskun oluşuna şaşıyorum. Kitaptan bir alıntıyla bitireyim: Yaralar çoğu zaman sessizdir ama konuştuklarında ürkütücüdür sesleri...